

Bölüm 7

ÖĞRENCİ HEMŞİRELERİN HASTANE UYGULAMALARI SÜRECİNDEKİ MOBBİNG MARUZİYETİ VE ALGILARI

Derya ŞAHİN¹

Sinan TONGAL²

Ali MENGÜ³

GİRİŞ

İş yerlerinde sıklıkla görülebilen, önemli ve tehlikeli sosyal stres faktörlerinden birisi de mobbingdir (Öztürk & Şahbudak, 2017). Türk Dil Kurumu (TDK)'nda "bezdiri" olarak tanımlanan mobbing kavramı "iş yerlerinde, okullarda vb. topluluklar içinde belirli bir kişiyi hedef alıp, çalışmalarını sistemli bir biçimde engelleyip huzursuz olmasına yol açarak yıldırma, dışlama, gözden düşürme" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020 <https://sozluk.gov.tr/>). "Mobile vulgus" sözcüğünden türeyen, ilk kez 1960'lı yıllarda Konrad Lorenz tarafından kullanılan mobbing kavramı hayvan davranışlarını tasvir etmeye yönelikken, daha sonra Leymann tarafından "ofis içi psikolojik şiddet" tanımıyla kullanılmıştır (Gürkan, 2016; Leymann, 1996) ve zaman içerisinde mobbing kavramı yerine "iş yeri zorbalığı", "duygusal taciz", "psikolojik taciz", "yıldırma" gibi birçok sözcük kullanılmaktadır (Gürkan, 2016;; Durmuş, Topçu & Yıldırım, 2018;; Olgun & ark., 2013). Kullanılan kavramlara bakıldığında iş yeri, sosyal yaşam, sağlık, ekonomik v.b. birçok alanda zararlar ortaya çıkardığı söylenebilir. Psikolojik taciz mağduru bireyleri fiziksel ve psikolojik olarak etkileyebilir ve bireyler desteklenmez ise sonunda stres, umutsuzluk, çaresizlik, öfke, dikkat dağınıklığı, güven ve saygınlık kaybı, travma sonrası stres bozukluklarından intihara kadar giden psikolojik sorunlar; üretkenlikte azalma, işten ayrılma, performansta azalma gibi sorunları yaşamasına da neden olur. Bu yönüyle psikolojik taciz, saldırgan davranışlardan farklı bir şiddet türüdür (Akbiyık, 2013; Durmuş, Topçu & Yıldırım, 2018; Öztürk & Şahbudak, 2017).

Mobbing dikey ya da horizontal (yatay) şekilde gerçekleşebilmektedir. Sistemik ve düzenli bir şekilde gerçekleşen süreçte uygulanan mobbingin tarafları da bulunmaktadır. Gizlice, sistematik yolla yapılıyor olması ispatı güçleştirmekte ve mağdurları güçsüz kılabilir (Gürkan, 2016; Olgun & ark., 2013).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Sinop Üniversitesi, deryasahin@sinop.edu.tr, 0000-0003-3640-021X

² Sinop Üniversitesi,

³ Sinop Üniversitesi,

Sağlık sektöründe yaygın görölen bir sorun ve risk olan mobbing öğrenci hemşireler için de bir sorun ve risk teşkil etmektedir (Olgun & ark., 2013; Ateş & ark., 2014; Fernandez-Gutierrez & Mosterio-Diaz, 2021). Bütünleşik bir eğitim yapısı olan hemşirelik eğitiminde klinik uygulamalar oldukça önemlidir. Bu uygulama alanları sayesinde öğrencilerin bilişsel, psikomotor v.b. becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlanmaktadır. Ancak bir dezavantaj olarak uygulama sürecinde mobbinge maruz kaldıkları da çalışmalarla ortaya konmuştur (Ergöl & Kürtüncü, 2013; Karataş, Öztürk & Bektaş, 2017; Minton, & et al., 2018). Hong Kong'da yapılmış bir çalışmada (Cheung & et al., 2019) katılımcı öğrencilerin %37.3 ünün, Kanada'da yapılan bir çalışmada % 88,7'sinin; Saudi Arabia da yürütölen bir çalışmada (Mohammed, 2019) ise %83.8 ünün zorbalık deneyimledikleri belirlenmiştir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise bu oran %40 tır (Bat Tonkuş & Coşkun, 2021).

Mobbing kişiler üzerinde farklı etkiler bırakarak şiddetin yaygınlaşmasına neden olabileceği gibi, hemşire adayları bireylerde ciddi bir kaygı, motivasyon kaybı ve güven sorunları yaşanmasına neden olabilir, sağlık hizmet kalitesini de olumsuz olarak etkileyebilir. Ayrıca çalışan üzerindeki olumsuz etkileri ile sadece kendi sağlığını değil yapabileceği tıbbi hata eğilimini de artırabileceği için bu sorunun öğrenci sıralarında tanınması ayrı bir öneme sahiptir (Ateş & ark., 2014; Çevirme, 2017; Zhang & Xiong, 2019).Tüm şiddet türlerinde olduğu gibi mobbingin önlenmesine yönelik mücadelede de en önemli yaklaşımlardan biri farkındalığın olmasıdır. Çünkü her davranış mobbing değildir. Yaşanılan durumun bir mobbing olduğu kanaatinin oluşabilmesinde bilgi sahibi olmak önemlidir. Bu yönde öğrencilerimizin de mesleki yaşamlarında mobbing konusunda farkındalık ve algılarının belirlenmesi aşamasında bu çalışma ile bir etki yaratmak öncelikli hedeflerdendir. Bu hedef doğrultusunda çalışmada öğrencilerin klinik uygulama esnasında mobbinge maruz kalma durumları ve algılarını değerlendirmek, mobbingin etkilerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırma Soruları

1. Hemşirelik öğrencilerinin klinik ortamlarda karşılaştığı mobbing türleri ve sıklıkları nelerdir?
2. Mobbing kaynakları ve nedenlerine yönelik algıları nelerdir?
3. Hangi başa çıkma stratejileri kullanılmaktadır?

Yöntem

Araştırma Modeli: Öğrencilerin klinik uygulama esnasında karşılaştıkları şiddeti belirlemek ve bu durumda kullanılan başetme yöntemlerini değerlendirmek mobbingin etkilerini ortaya koymak amacıyla planlanan bu çalışma kesitsel tanımlayıcı tür bir araştırma dır.

Katılımcılar: Araştırma evreni 2, 3, ve 4. Sınıfta eğitim görmekte olan 270 öğrenci, örnekleme ise araştırma sürecinde ulaşılabilen ve gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 168 öğrenci oluşturmuştur (katılım oranı %62.2). 1.sınıf öğrencileri henüz uygulama alanına çıkmamaları ve gözlemlerinin yetersiz olabileceği gerekçeleri ile dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları: Anket formu literatür taranarak araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur (Ateş & ark., 2014; Palaz, 2013; Çelebioğlu & ark, 2010). Anket formu uygulanmadan önce anlaşılabilirliği değerlendirmek amacı ile 10 öğrenci üzerinde pilot denemesi yapılmıştır. Pilot veri formları da herhangi bir düzeltme yapılmasına gerek duyulmadığından çalışmaya dahil edilmiştir. Anket sosyo demografik özellikler (5 soru) ve mobbinge yönelik sorulardan (11 soru) oluşturulmuştur. Veriler, yüz yüze görüşme tekniği ile toplanmıştır. Veri analizinde SPSS 21.0 Software istatistik programı kullanılmıştır. Frekans, yüzdelik kullanılmıştır.

Etik yaklaşım: Araştırma öncesi Sinop Üniversitesi Etik Kurulundan onay alınmış (2016-4/6), Sinop Üniversitesi Yüksekokulu yönetiminden de izin alınması akabinde çalışma uygulanmıştır. Araştırma gönüllülük esası ilkesi gözetilerek, çalışma hakkında açıklama yapıldıktan sonra sözel onamı olan öğrencilerin katılımı ile tamamlanmıştır. Ankette herhangi bir kişisel bilgi talep edilmemiş, özel bilgiler de anonimleştirilmiştir.

Bulgular

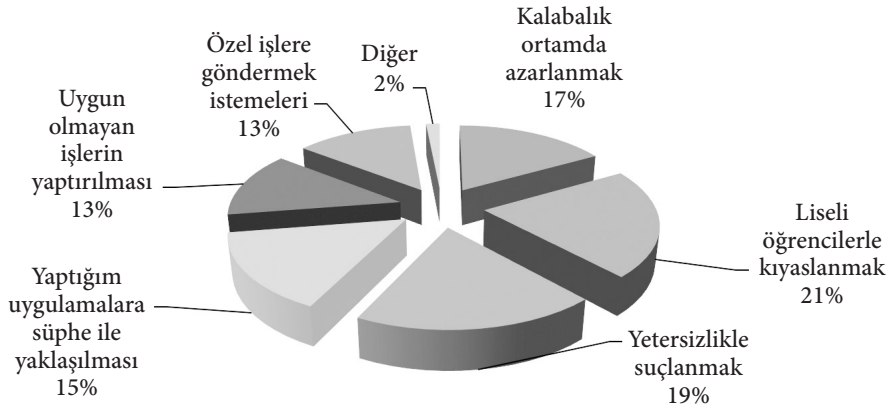
Öğrencilerin yaş ortalaması 21.5, (Minimum19:, Maximum: 31), çoğunluğu kadın (%69) ve 4 .sınıf öğrencisi (%47.62) idi (Tablo 1). Öğrencilerin % 53.57'si mobbing hakkında daha önceden bilgi sahibi olduğunu, bilgi kaynağı olarak %43.5 i okul, 17.9 u medya ve % 1.8 i diğer seçeneğini belirtmiştir. Öğrencilerin mobbing deneyimleri, kaynakları ve tepkileri Tablo 2 ve 3 de verilmiştir.

Özellik	Sayı	Frekans
Cinsiyet		
Kadın	116	69.0
Erkek	52	31.0
Sınıf		
2	49	29.17
3	39	23.21
4	80	47.62
Yaşanılan yer* (n=166)		
İl	111	66.87
İlçe	34	20.48
Köy	21	12.65
Aile Yapısı* (n=167)		
Çekirdek	138	82.64
Geniş	29	17.36

Tablo 2. Öğrencilerin mobbing deneyimleri, kaynakları		
	Sayı	Yüzde
Mobbing deneyimi *(n=164)		
Evet	61	37.20
Hayır	103	62.80
Deneyimledikleri öğrenim yılı **		
1.sınıf	22	13.7
2.sınıf	29	17.3
3.sınıf	19	11.3
4.sınıf	12	6.5
Mobbing uygulayan**		
Öğretim elemanı	32	38.6
Hemşire	34	41.0
Doktor	3	3.6
Hastane yönetimi	4	4.8
Öğrenci, arkadaş	4	4.8
Diğer (hasta yakını ve diğer sağlık çalışanı)	6	7.2

**Birden fazla seçenek belirtilmiştir.

Öğrencilerin maruz kaldığı mobbing türlerine bakıldığında ise ağırlığın sözel/duygusal şiddet olduğu belirlenmiştir.(Grafik 1)

Grafik 1. Maruz kalınan mobbing davranışlarının dağılımı

Tablo 3. Öğrencilerin mobbing nedensellik algısı ve tepkileri

Kendisinin maruziyet nedeni algısı **		
Cinsiyetim	5	3.0
Dış görünüşüm	2	1.2
Bireysel görüşüm	4	2.4
Öğrenci olmam	41	24.4
Başarılı olmam	4	2.4
Kişilik yapım	9	5.4
Hak ettiğimi düşünüyorum	0	0
Nedenini biliyorum	13	7.7
Mobbinge yönelik tepki		
Bir şey yapmadım sessiz kaldım	29	17.3
Üst makamlara şikayet ettim	4	2.4
Arkadaşlarımla paylaştım	28	16.7
Mobbingi uygulayan kişiyle konuştum	12	7.1
Yasal süreci araştırdım	3	1.8
Psikolojik yardım aldım	1	0.6
İçime kapandım	6	3.6
Diğer	3	1.8
Tepkisizlik nedeni**		
Akademisyenden çekinme	29	17.3
Ne yapmam gerektiğini bilmeme	13	7.7
Umursamadığım için	10	6.0
Destek görmediğim için	13	7.7
Diğer	3	1.8

**Birden fazla seçenek belirtilmiştir.

“En sık mobbing uygulayan kim?” sorusunu 4 kişi yanıtlamaz iken %48.2 (81 kişi) erkek, %49.4 (83 kişi) kadın olarak belirtmiştir. “Mobbing (psikolojik taciz) hakkında bilgi ve görüşlerinizi bizimle paylaşır mısınız?” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplar ise baskı (15 kişi), verimsizliğe neden olma (22 kişi), egolu kişilerin uyguladığı şiddet (4 kişi), ceza (14 kişi), çekememezliğin sonucu (4 kişi), kötü bir davranış (8 kişi), yetersizlik göstergesi (15 kişi), yıldırma (12 kişi), özgüven sorunu (5 kişi), hiyerarşinin ürünü (2 kişi), “mobbing stres, ahlaksızlık, eşitsizliktir” (1 kişi), etik olmayan davranış (2 kişi) olarak dağılım göstermiştir.

Tartışma

Hemşirelere yönelik mobbingin yaygınlığı birçok çalışmada ortaya konmuştur (Rikos & et al.,2022; Durmuş, Topçu & Yıldırım, 2018) . Dünya Sağlık rgt (DSÖ) (2018) sağlık çalışanlarının %8-38 inin kariyerlerinin bir döneminde fiziksel şiddet yaşadığını açıklamıştır. Bunun yanısıra hemşire adayı öğrencilerin de klinik ortamda mobbinge maruz kalabileceği düşüncesiyle planlanan farklı ülke çalışmaları bu grubunda mağduriyetinin yüksek olduğunu göstermektedir. Hong Kong da yapılan çalışmada (Cheung & et al., 2019) %37.3 olan bu oran, New Zealand'da %40 (Minton & et al, 2018); Saudi kadın öğrenciler arasında, %83.8 (Mohammed, 2019), lkemizde yayınlanan bir çalışmada (Bat Tonkuş & Coşkun, 2021) ise %40.2 olarak belirlenmiştir. Bizim çalışmamız sonuçları (%37.2) diğer çalışma oranlarından düşük olmakla beraber hemşirelerin işyerinde yaşadıkları şiddet göz önüne alındığında öğrencilere yönelik mobbing ile ilgili veriler de şaşırtıcı değildir. Bulgular mobbing konusunun hemşirelik programları açısından önem arz eden bir konu olduğu görüşünü desteklemektedir.

Katılımcı ğrenciler mobbingi genellikle 2.sınıfta daha yoğun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Yapılan benzer çalışmalarda da öğrenciler genellikle son sınıflarda mobbing deneyimlerinin azaldığını belirtmiştir (Bat Tonkuş & Coşkun, 2021; Keser, zcan & ark., 2014). Son sınıflara doğru mobbing algısının daha az oranda bildirilmesi mobbing olgusunun şiddet olarak normalleştirilmesi ya da bilgi ve beceri arttıka davranış değerlendirme ve klinisyenler tarafından değer görme algısının artması ile de açıklanabilir.

Literatürde hemşirelerin mobbinge uğrama risk ve oranlarının yüksek olduğuna dair birçok çalışma mevcuttur (Fırat & et al., 2017; Güven & ark.,2012; Demir, 2021). şiddetin öğrenilen bir davranış olduğu da bilinmektedir (Lle Mert, 2019). Bazı bireysel özellikler ve mesleki bakış açısı öğrenciye verilen değeri etkileyerek şiddete zemin hazırlayabilirken (Metin & Kulakaç, 2021), kendilerine şiddet (mobbing) uygulanan bireyler tükenmişlik, özel hayatlarına ilişkin sorunlar ve iş yükü nedeniyle farkında olmadan şiddet uygulayıcısı haline gelebilirler. Öğrenci hemşirelerin de en sık şiddet uygulayıcısı olarak hemşirelerin olduğunu belirtmesi bunun bir yansımasıdır ve önceki yapılmış araştırma sonuçlarıyla benzer bir bulgudur (Fernndez-Gutiérrez & Mosteiro-Díaz,2021; Minton & ark., 2018; Fırat & ark, 2017). Bu durum ğrenci hemşirelerin de şiddeti devam ettirme riski açısından önemle üzerinde durulması gereken bir sonuçtur. Çalışanlardan, klinik ortamdan ya da eğitimcilerden kaynaklanan şiddet profesyonelleşme, ekip yesi olarak çalışabilme, meslekten ayrılma niyetini, çalışanın fiziksel- ruhsal sağlığını, bakım kalitesini etkileyerek kurumsal, toplumsal yönden olumsuz sonuçları ile karşımıza çıkmaktadır (şendir & ark., 2018; Minton & et al, 2018; Tee Özçetin & Russell-Westhead, 2016)

Öğrencilerin klinik ortamda mobbing maruziyeti konulu çalışmalarda sözel ve psikolojik şiddetin öne çıktığı (Cheung & ark., 2019; Fırat & ark., 2017) bunlara ek olarak fiziksel ve cinsel şiddetinde varlığı da ortaya konmuştur (Tee, Özçetin & Russell-Westhead, 2016; Minton & et al., 2018). Çalışmamız sonuçlarında sözel ve psikolojik şiddetin öne çıktığı görülmektedir (Bkz: Grafik 1). Bu durum bireylerde öfke, anksiyete gibi duyguların yaşanmasına neden olabilir ve çatışma ortamına neden olabilir. Öğrencilerin benlik algılarına zarar verebilir. Öğretim elemanları ve mentör pozisyonundaki hemşirelerin şiddet uygulayıcısı olmak yerine mobbing sıklık ve etkisini minimize etmeleri, sağlıklı bir çalışma ortamı hazırlamaları gerektiği önem arz etmektedir.

Öğrencilerin mobbinge maruz kalmalarına ait algılarında öğrenci olmaları ilk sırada yer almaktadır. Bu durumun yordayıcıları öğrencilerin savunmasız, dene-yimsiz olmaları, genç olmaları, mesleki farkındalıklarının az olması olarak açıklanabilir. Yapılan çalışmalarda ise kıskançlık, eğitim durumu, empati becerisinin olmaması, güç gösterisi diğer nedenler arasında yer almaktadır (Damla & ark., 2014; Keser Özcan ark, 2014). Çalışmada katılımcılar mobbingi ego sorunu, çekememezlik, baskı, etik dışı davranış gibi tematik başlıklarda tanımlayarak maruziyet nedenlerine ayrıca vurgu yapmışlardır.

Öğrencilerin mobbinge karşı genelde sessiz kalmak ve arkadaşlarıyla paylaşma şeklinde tepkiler verdiği, tepkisiz kalanların ise akademisyenden çekinme veya bilgisizlik nedeniyle bir şey yapmadığı Bat Tonkuş ve Coşkun (2021), Öztürk ve Karaahmetoğlu (2019), Ateş ve ark., (2014) da benzer sonuçlar bildirmişlerdir. Bu durum öğrencilerin daha çok kabullenme sürecini tercih ettikleri, sınıfta kalma endişesi ya da kurumsal kaygılar yaşadıkları için gizledikleri ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. İşyeri şiddeti ile başetme, benlik saygısının güçlendirilmesi, nasıl ve nereye başvuracakları konusunda farkındalıklarının artırılması için eğitimler düzenlenmesi önerilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmamızda klinik ortamda öğrenci hemşirelere yönelik mobbing oranının düşük olduğu bulunmuştur. Bu durum uygulama alanlarında işbirliğinin yüksek, öğrencilere değer verme oranının yüksek olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir. Sağlık sektöründe çalışanları güçlendirme, klinik uygulama ortamları ile kurumsal ilişkilerin güçlendirilmesi ve hukuksal düzenlemelerin yapılması mobbing için önemli çözüm önerileridir ve bu bağlamda eğitim sıralarından öğrencilerin farkındalıklarının artırılması öncül yaklaşımlardan biridir. Ayrıca iletişimsizlik önemli bir çatışma faktörü olup, sağlık çalışanlarında ve kurumlarında iletişim hakkında yaklaşımlar da mobbingin azaltılmasında etkili olabilir.

KAYNAKLAR

1. Akbıyık, İ. (2013). İşyerlerinde psikolojik taciz (mobbing) ile bireysel ve kurumsal mücadele için öneriler, *ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi*, 1 (2), 33-38.
2. Ateş, D., Kaplan, A., Öztürk, S., Zorlu, Ö., Akburak, M., Çelikel, E., Özpınar, Ü., Özkan, T. (2014). Hemşirelik bölümü öğrencilerinde klinik stajda mobbing. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 2(1): 30-38.
3. Çelebioğlu, A., Balcı, Akpınar R., Küçükoglu, S., Engin, R. (2010). Violence experienced by Turkish nursing students in clinical settings: Their emotions and behaviors. *Nurse Education Today*, 30, 687-691. doi:10.1016/j.nedt.2010.01.006
4. Cheung, K., Ching, S. S. Y., Cheng, S. H. N., Ho, S. S. M. (2019) Prevalence and impact of clinical violence towards nursing students in Hong Kong : A cross sectional study. *BMJ Open*, 9: e027385. Doi: 10.1136/bmjopen
5. Colette, M. C.; Deborah, J. K.; Dale, L.,R.; Kathryn, D. L. (2012). Bullying in undergraduate clinical nursing education. *Journal of Nursing Education.*, 51(5); 269-276. DOI: 10.3928/01484834-20120409-01
6. Çevirme, A. (2017). Önlenabilir bir halk sağlığı sorunu: İş yerlerinde mobbing ve sonuçları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 20(3), 217-224., p.217.
7. Demir, B. (2021). Mobbing olgusu ve sağlık kuruluşlarında hemşirelere yönelik mobbing. *MEYAD Akademi*. 2(1):84-108.
8. Durmuş, Çelik, S., Topçu, İ., Yıldırım, A. (2018). Mobbing behaviors encountered by nurses and their effects on nurses. *International Journal of Caring Sciences*. 1(2), 905-912.
9. Ergöl Ş., Kürtüncü M. (2013). Hemşirelik öğrencilerinin uygulama alanlarında karşılaştıkları şiddet. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(1) : 65-69. DOI: 10.5961/jhes.2013.060
10. Fernández-Gutiérrez L, Mosteiro-Díaz MP. (2021). Bullying in nursing students: A integrative literature review. *Int J Ment Health Nurs*. 2021 Aug;30(4):821-833. doi: 10.1111/inm.12854.
11. Fırat, İ., Uzuntarla, Y., Ceyhan, S. (2017). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin hastane staj uygulamalarında mobbinge maruziyet Durumlarının incelenmesi. *Social Science Studies*,5(IV):369-381.
12. Gürkan, A. (2016). İş yeri zorbalığı: Mobbing. *Türkiye Klinikleri J Obstet Womens Health Dis Nurs-Special Topics*, 2(2);: 80-85.
13. Karatas, H., Ozturk, C., & Bektas, M. (2017). A study of bullying against nursing students. *The Journal of Nursing Research*, 25(3), 198Y202. doi:10.1097/jnr.0000000000000144
14. Keser Özcan, N., Bilgin, H., Tülek Z., Boyacıoğlu N. E .(2014). Nursing students' experiences of violence : A questionnaire survey. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 5(1): 49-56. Doi: 10.5505/phd.2014.91886
15. Leymann, H.(1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2),165-184.
16. Lüle Mert, E. (2019) Grimm kardeşlerden hayvan masalları adlı resimli çocuk kitabında yer alan şiddet, korku, baskı ve ceza öğelerinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62),1068-1076.
17. Metin, A., Kulakaç, Ö. (2021). Klinisyen hemirelerin öğrenci hemşirelere değer vermesini etkileyen faktörler üzerine: Kalitatif bir araştırma. *JSHS*, 6(2): 345-366. . <https://doi.org/10.47115/jshs.95066>
18. Minton, C., Birks, M., Cant R., Budden, L.M. (2018). New Zealand nursing students' experience of bullying / harassment while on clinical placement: A cross sectional survey. *Collegian*, 25, :583-589.<https://doi.org/10.1016/j.colegn.2018.06.003>.
19. Mohamed, L. K. (2019). Experiences of Saudi female students towards the phenomena of bullying behaviors during nursing education program. *American Journal of Nursing Research*, 7(4); 499-508. DOI: 10.12691/ajnr-7-4-12.

Güncel Psikoloji ve Sosyoloji Araştırmaları

20. Olgun, H., Polatöz, Z., Karaca, A., Çiftçi, S., Öztürk, H., Özorhan, Ey., Özkan, H., Apay, S. (2013). Öğrencilerin mobbing hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(4):431-442.
21. Öztürk, A., Ulaş, Karahmetoğlu G. (2019). Öğrenci hemşirelerin klinik uygulamada mobbinge maruz kalma durumlarının incelenmesi:Kastamonu Üniversitesi örnekleme. *Soc Sci Stud J*, 5(30), 642-654.Doi: 10.26449/sss.1265.
22. Öztürk, M., Şahbudak, E. (2017). İşyerinde psikolojik taciz (mobbing) ve iş doyumunu: cumhuriyet üniversitesindeki araştırma görevlileri üzerine bir çalışma *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(2):200-228.
23. Palaz, S.(2013) Turkish nursing students' perceptions and experiences of bullying behavior in nursing education. *Journal of Nursing Education and Practice*, 3(1), 23-30.
24. Rikos N., Telli D., Hatzinikolaou A., Mantikou D,Rovithis M., Fourmouzi M., Linardakis M.(2022) Nurses' exposure to verbal abuse at a university hospital in Crete, Greece. *Nursing Practice Today*. 9(1):71-78.
25. Şendir, M., Çelik, S., Dişsiz, M., Güney, R., Açıksöz, S., Kolcu, M., Kabuk, A., Yıldırım, A., Bektemür, G. (2018). Hemşirelik Eğitimi ve Uygulamasında Yeni Bir Yaklaşım: Hemşirelik Eğitimi ve Uygulamasının Bütünleşmesi. *G.O.P. Taksim E.A.H. JAREN*, 4(2); 92-99.
26. TDK (2020). Mobbing. (15.11.2020 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır)
27. Tee, S., Özçetin, Y. S. Ü., Russell-Westhead, M. (2016). Workplace violence experienced by nursing students: A UK survey. *Nurse Education Today*, 41,30-36. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2016.03.014>
28. Bat, Tonkuş M., Coşkun,, A. (2021). Hemşirelik bölümü öğrencilerinin klinik uygulamada mobbinge maruz kalma durumlarının belirlenmesi. *Türk Hemşireler Derneği Dergisi*,1:15-26.
29. World Health Organization. (2018). *Violence and injury prevention. Violence against workers*. (13.12.2021 tarihinde [http://www.who.int/violence injury prevention/ violence/workplace/en/](http://www.who.int/violence%20injury%20prevention/violence/workplace/en/) adresinden ulaşılmıştır)
30. Zhang, X., Xiong, L. J (2019). Impact of Nurse Horizontal Violence and Coping Strategies: A Review. *Yangtze Medicine*, 3, 289-300 <https://doi.org/10.4236/ym.2019.34028>